

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.2

DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-5-3>

Бензарь А.С.

доцент кафедри економіки та менеджменту
Західнодонбаського інституту
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

Пестова О.А.

доцент кафедри економіки та менеджменту
Західнодонбаського інституту
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

Benzar Anatolii

Associate Professor of Economics and Management Department
Higher Education Institution
«Interregional Academy of Personnel Management
Zakhidnodonbaskyi Institute»

Piestova Oksana

Associate Professor of Economics and Management Department
Higher Education Institution
«Interregional Academy of Personnel Management
Zakhidnodonbaskyi Institute»

ОЦІНКА ПОКАЗНИКІВ СТИМУЛЮВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ТА ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

ASSESSMENT OF INDICATORS OF PRODUCTIVITY PROMOTION AND GROWTH OF UKRAINIAN ECONOMY IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

У статті розглянуто позиції України в глобальному економічному просторі в умовах жорсткої конкуренції. Досліджено конкурентні переваги нашої держави згідно з даними звіту Всесвітнього економічного форуму за рейтингом «Індекс глобальної конкурентоспроможності» для визначення змін у пріоритетах стратегії національного розвитку та пошуку оптимальних рішень в умовах глобальної економічної кризи. Визначено низку проблем, які необхідно вирішувати для того, щоб залучити нашу державу у світовий інноваційний простір заради національних інтересів та високих стандартів життя населення. На основі проведеного аналізу зроблено висновок, що Україна за останні п'ять років реєструє майже за всіма складниками субіндексу «Підсилюючі продуктивності». Доведено, що наша держава повинна постійно розвивати свої конкурентні переваги завдяки взаємодії інституційних чинників: інновацій, інвестиційних ресурсів та якості людського капіталу.

Ключові слова: продуктивність, конкурентоспроможність, людський капітал, інновації, суспільне благополуччя.

В статье рассмотрены позиции Украины в глобальном экономическом пространстве в условиях жесткой конкуренции. Исследованы конкурентные преимущества нашего государства согласно данным отчета Всемирного экономического форума по рейтингу «Индекс глобальной конкурентоспособности» для определения изменений в приоритетах стратегии национального развития и поиска оптимальных

решений в условиях глобального экономического кризиса. Определен ряд проблем, которые необходимо решать для того, чтобы привлечь наше государство в мировое инновационное пространство ради национальных интересов и высоких стандартов жизни населения. Доказано, что наше государство должно постоянно развивать свои конкурентные преимущества благодаря взаимодействию институциональных факторов: инноваций, инвестиционных ресурсов и качества человеческого капитала.

Ключевые слова: производительность, конкурентоспособность, человеческий капитал, инновации, общественное благополучие.

The article considers the position of Ukraine in the global economic space in conditions of fierce competition. The competitive advantages of our country according to the report of the World Economic Forum on the rating "Global Competitiveness Index" to determine changes in the priorities of national development strategy and find optimal solutions in the global economic crisis are studied. It has been determined that the priorities of this strategy are the restructuring of society, raising the standards of living of the nation. The need for healthy market competition in foreign and domestic markets is an important component for the creation and development of business. Based on the analysis, it has been concluded that Ukraine has regressed over almost all components of the "Strengthening Productivity" sub-index over the past five years. This is due to many unresolved internal and external problems, including low quality and limited financial services, insufficient quality of risk management, insufficient transparency of financial intermediaries, the level of insurance - they are a number of problems that need to be addressed by the financial sector of Ukraine to attract our country to the world innovation space. It has been determined that the key to Ukraine's success in the international arena is increasing the efficiency and productivity of the national economy, which should be based on a strong scientific, investment and technological base. That is, one of the main priorities for Ukraine at the present stage should be the careful strategic development of science, high technology and innovation. To attract our country to the global innovation space and to increase the productivity of all its sectors, we need highly qualified and trained specialists who will meet the needs of business. A number of problems that need to be solved in order to attract our country to the world innovation space for the sake of national interests and high living standards have been identified. It has been proved that our state must constantly develop its competitive advantages due to the interaction of institutional factors: innovation, investment resources and the quality of human capital.

Keywords: productivity, competitiveness, human capital, innovations, public welfare.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних умовах глобальної економічної кризи Україна потребує перезавантаження та пошуку нових важелів стимулювання продуктивності і зростання її економічного ландшафту. Під час формування економічної стратегії необхідно врахувати певні особливості, які характерні для нашої держави. За цих умов виникає необхідність знаходження оптимального орієнтиру переходу до ринкової економіки, об'єктивних і керованих рішень для економічного успіху на світовій арені.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. В економічній науці проблема конкурентоспроможності України та її позиціонування в глобальному просторі є однією з найактуальніших. Значний внесок у її дослідження здійснили такі західні науковці, як М. Джеффри, М. Портер, Р. Хайлбронер, Л. Туроу, М. Кайку, Дж. Вільямсон. Основні проблеми національної конкурентоспроможності розглядаються вченими з пострадянських країн, серед яких – Б.П. Будзан, Н.Є. Скрипник, Е.О. Хайрутдінов, А. Словоцький, Н.В. Калініна, Л.В. Шинкаренко, Д.В. Окара, В.Г. Чернишов.

Аналіз наукових досліджень і джерел свідчить про недостатнє висвітлення питання щодо оцінки показників стимулювання продуктивності та зростання економіки України для знаходження оптимальних, об'єктивних і керованих рішень під час формування економічної стратегії розвитку нашої країни в умовах глобалізації.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є оцінка показників стимулювання продуктивності та зростання економіки України в

умовах глобалізації для вирішення низки проблем, які необхідно вирішувати для того, щоб залучити нашу державу у світовий інноваційний простір.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На основі результатів глобального опитування за методикою Всесвітнього економічного форуму експерти виводять рейтинг конкурентоспроможності країн світу. Згідно зі статистичними даними щорічного звіту «Про глобальну конкурентоспроможність» [5], Україна значно відстає у своєму економічному розвитку від «ринкових» країн світу (табл. 1).

Варто зазначити, що топовими у цьому рейтингу виступають найрозвиненіші країни світу (Швейцарія, Сінгапур, США, Фінляндія, Німеччина, Швеція, Японія, Нідерланди, Великобританія та Нідерланди), вони займають лідируючі позиції за рахунок використання різноманітних інноваційних технологій, розвинутої інфраструктури, політичної стабільності, готовності до змін, високого рівня освіти населення та якості життя, сприятливого ділового клімату для бізнесу.

Відповідно до звіту 2019 р. Всесвітнього економічного форуму [5], Україна займає 85-е місце у рейтингу зі 141 країни (табл. 1), тобто вона знаходиться далеко позаду від найрозвиненіших країн світу, але здатна конкурувати з такими європейськими країнами, як Польща, Угорщина, Словаччина (рейтинг даних країн варіюється від 37-ї до 47-ї позиції), з країнами пострадянського простору: Молдовою, Румунією, Росією (рейтинг – від 43-ї до 86-ї позиції).

Україна здатна забезпечити конкурентні переваги в глобальній конкуренції, якщо змінюватиме пріоритети національного економічного розвитку, прагнути побудувати ринкову конкурентоспроможну

Індекс глобальної конкурентоспроможності країн світу (GCI) за період 2014–2019 рр. [5]

Країна, роки	Місце у рейтингу за даними Всесвітнього економічного форуму					
	2014–2015 рр.	2015–2016 рр.	2016–2017 рр.	2017–2018 рр.	2018 р.	2019 р.
Кількість країн-учасниць	144	140	138	137	140	141
Україна	76	79	85	81	83	85
Молдова	82	84	100	89	88	86
Румунія	59	53	62	68	52	51
Угорщина	60	63	69	60	48	47
Словаччина	75	67	65	59	41	42
Росія	53	45	43	38	43	43
Польща	43	41	36	39	37	37
Нідерланди	8	5	4	4	6	4
Швеція	10	9	6	7	9	8
Швейцарія	1	1	1	1	4	5
Німеччина	5	4	5	5	3	7
Сінгапур	2	2	2	3	2	1
Великобританія	9	10	7	8	8	9
Фінляндія	4	8	10	10	11	11
США	3	3	3	2	1	2
Японія	6	6	8	9	5	6

модель економіки на демократичних засадах управління, використовуючи світовий досвід.

Офіційними орієнтирами динамічного, прогресивного розвитку нашої держави є реалізація Стратегії сталого розвитку, максимальне використання діючих потужностей усіх секторів економіки, застосування передових технологій та наукових розробок. Серед першочергових пріоритетів стратегії – перебудова суспільства, підвищення рівня життя нації. Усе це можливо завдяки проведенню вдалих економічних реформ, пошуку оптимальних рішень в умовах недостатньої стабільності та стійкому зростанню рівня продуктивності праці.

Згідно з дослідженнями Всесвітнього економічного форуму [5], ключовими проблемами та негативними явищами вітчизняної економіки є: зменшення інвестицій та обсягів виробництва, дефіцит бюджету, зниження рівня зайнятості населення та рівня доходів, суспільного благополуччя. Така ситуація викликана абсолютним ігноруванням впливу такого показника, як продуктивність праці.

Вивченню даного питання присвячено багато наукових праць. Важливість розгляду чинників, що зумовлюють продуктивність, потребує системного підходу.

Відомі американські економісти Р. Хейлбронер і Л. Туроу у науковій праці «Економіка для всіх» відзначили важливість вивчення продуктивності: «Продуктивність відображає накопичений країною потенціал професійних навичок, талантів і морального духу, а також наявні в неї запаси обладнання і доступ до ресурсів. Країни, які знаходяться сьогодні на перших позиціях світового парадю доходів на душу населення, опинилися там тому, що їхні ресурси, обладнання та людський капітал дали їм змогу цього досягти» [15].

На думку відомого фахівця у сфері вивчення економічної конкуренції М. Портера, продуктивність є

необхідною умовою міжнародної конкуренції. Його методикою аналізу конкурентоспроможності користуються в усьому світі. За свою кар'єру М. Портер виступав бізнес-консультантом відомих у всьому світі компаній, серед яких можна назвати, наприклад, DuPont, Royal Dutch Shell і Procter & Gamble, надавав послуги правлінням директорів компаній Alpha-Beta Technologies, Parametric Technology Corp. М. Портер зауважив, що «продуктивність зростає тим швидше, чим більш вагоміші позиції країни в широкому спектрі галузей на світовому ринку» [11]. Як зазначає відомий маркетинг М. Джеффри у книзі «Маркетинг, заснований на даних», «Портер описав стадії зростання конкурентоспроможності національної економіки (від стадії «первинних чинників», таких як дешева праця, до стадії конкуренції на основі інновацій та останньої стадії – конкуренції на основі багатства)» [8].

Тобто заради національних інтересів та високих стандартів життя населення наша держава повинна постійно розвивати свої конкурентні переваги завдяки взаємодії інституційних чинників: інновацій, інвестиційних ресурсів та якості людського капіталу. А продуктивність і конкурентоспроможність є взаємозалежними економічними категоріями, вони виступають складниками економічної системи розвитку та добробуту населення, між якими відбувається процес взаємодії перелічених вище інституційних чинників.

Аналізуючи сучасні підходи до осмислення проблем важливості вивчення продуктивності праці, можна зробити висновок, що «більшість дослідників складником конкурентоспроможності вважає ефективно використання виробничого потенціалу економіки, підвищення її продуктивності» [12].

У липневому випуску 2019 р. МВФ «Перспективи розвитку світової економіки» було анонсовано, що «світове зростання прогнозується на рівні 3,2% у 2019 році з підвищенням до 3,5% у 2020 році» [4].

Опубліковані дані надихали на те, що відновлення економіки йде повним ходом, але пандемія COVID-19 перекреслила всі надії. Ця подія стала найпотужнішим шоком для світової спільноти і призвела до різкого спаду в економіці багатьох країн світу. Згідно з базовим прогнозом, у 2020 р. очікується скорочення світового ВВП на 5,2% – цей спад у світовій економіці стане найглибшим за багато десятиліть [9].

Економічна ситуація у світі стає все більш невідзначеною, темпи зростання знижуються, й Україна не є винятком у даній ситуації. Ситуація нестабільності змінила пріоритети економічного розвитку в глобальній конкуренції, тому аналіз конкурентоспроможності України набуває кардинально нового змісту. Конкурентоспроможність України за період 2014–2019 рр. не зазнала значних змін (табл. 1). Найвище місце в рейтингу Україна мала у 2014–2015 рр. (76-е місце), а найгірше – у 2016–2017 рр. та в 2019 р. (85-е місце).

Рівень конкурентоспроможності країни визначають відповідними індексами. Індекс глобальної конкурентоспроможності складається з дванадцяти контрольних показників-субіндексів. Субіндекс «Підсилюючі продуктивності» набуває певної актуальності, тому що підвищення продуктивності національної економіки на міжнародній арені – запорука успіху нашої держави. За даним субіндексом Україна в 2019 р. погіршила свій результат на сім позицій порівняно з 2018 р. (табл. 2).

Перший базовий елемент даного субіндексу – вища освіта і професійна підготовка. За даним складником Україна займає непогані позиції: у 2019 р. – 44-е місце, це на дві позиції нижче, ніж у 2018 р. Цей факт говорить про те, що наша держава має добре освічених працівників, які вміють виконувати складні завдання, швидко трансформуватися до змін навколишнього середовища та зростаючих потреб виробничої системи. Добре освічені працівники – якісно підготовлені фахівці з вищою та середньою освітою, які здатні працювати з новітніми технологіями. За оцінками зарубіжних та вітчизняних фахівців [15; 16], якість робочої сили зумовлює 10–15% рівня продуктивності праці, а прагнення України відповідати міжнародним нормам у сфері освіти зумовлює створення ефективної законодавчої бази.

За роки незалежності Закон України «Про освіту» зазнавав чимало змін:

- 1991 р. – система освіти працює сама на себе, відокремлена від потреб суспільства та економіки; через відсутність зовнішнього оцінювання поточного стану освіти за певною системою індикаторів Україна не бере участі в міжнародних порівняльних дослідженнях якості освіти та рейтингах, а відповідно, не має офіційного визнання;

- 1996 р. – прийняття нової редакції цього Закону, яка не відповідає Конституції України; встановлення стандартів знань не відповідає сучасним світовим практикам, які приділяють головну увагу компетентностям: знанням, умінням, навичкам;

- 2016 р. – сформульовано норми щодо створення цілісної системи забезпечення якості освіти; суттєво розширено перелік можливих форм здобуття освіти; доступність інклюзивного навчання; запроваджено поняття освіти дорослих; визначено головні риси та основні складники Національної системи кваліфікацій, сумісної з Європейською рамкою кваліфікацій; додано положення про участь України у міжнародних порівняльних обстеженнях;

- 2017 р. – встановлено основні засади функціонування системи вищої освіти, які визначають посилення співпраці державних органів і бізнесу з вищими навчальними закладами, а саме поєднання освіти з наукою та виробництвом «із метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях» [15].

Можна стверджувати, що набуття чинності нового Закону України «Про освіту» у вересні 2017 р. надало поштовх до нового шляху розвитку нашої держави у забезпеченні якості освіти (Україна у 2017 р. за індикатором якості освіти зайняла 33-є місце зі 137).

Ще одна з перемог України на терені розвитку вітчизняної системи вищої освіти – визнання Національного агентства з боку провідної Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти ENQA. У червні 2020 р. на засіданні колеґії цієї міжнародної асоціації було розглянуто заявку Національного агентства та вирішено надати йому статус афілійо-

Таблиця 2

Позиція України за субіндексом «Підсилюючі продуктивності» Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2014–2019 рр. [5]

Країна, роки	Місце у рейтингу за даними Всесвітнього економічного форуму					
	2014–2015 рр.	2015–2016 рр.	2016–2017 рр.	2017–2018 рр.	2018 р.	2019 р.
Кількість країн-учасниць	144	140	138	137	140	141
Підсилюючі продуктивності	67	65	74	70	62	69
Вища освіта та професійна підготовка	40	34	35	33	46	44
Ефективність ринку товарів	112	106	108	101	73	57
Ефективність ринку праці	80	56	73	86	66	59
Розвиток фінансового ринку	107	121	130	120	117	136
Технологічна готовність	85	86	85	81	86	85
Розмір ринку	38	45	47	47	47	47

ваного члена ENQA. Співпраця з ENQA та афілійоване членство відкривають безліч можливостей для подальшого розвитку нашої держави та проведення спільних проєктів та досліджень [10].

Таким чином, «Вища освіта та професійна підготовка» у субіндексі «Підсилюючі продуктивності» займає лідируючі позиції, тобто інститут освіти є одним з основних чинників підсилення продуктивності нашої країни, підґрунтям, на якому зростають інновації.

Процес становлення та розвитку системи освіти на шляху до Європейського Співтовариства, вимагає відповідності міжнародним стандартам – взаємодії науки, виробництва та освіти. Американський науковець японського походження Мічіо Кайку у науково-популярній книзі «Бачення: як наука перетворює XXI століття» акцентує увагу на тому, що «процвітати будуть ті країни, які правильно визначають співвідношення між різними видами капіталу, і ті, які зможуть зв'язати разом науку, виробництво й освіту, щоб вони працювали на підсилення переваг один одного» [17].

Підвищення рівня освіти та професійної підготовки кадрів – результат підвищення якості людського капіталу. Саме тому в усьому світі управління адміністративно-управлінським персоналом, управління виробництвом та передача знань мають визначальне значення з погляду соціально-економічного зростання.

У даному контексті провідним складником продуктивності сучасних компаній повинна бути висока якість менеджменту. Багато що залежить від лідера, керівництва, уміння управляти, чим наша держава похвалитися не може. Академік у галузі стратегічного менеджменту Б.П Будзан виділив основні негативні боки менеджменту в Україні: «висока потреба в менеджерах, нехтування довгостроковим плануванням; невміння імпортувати нові технологічні прийоми; брак «клем» для підключення інтелектуального потенціалу; не досить високий професійний рівень директорів підприємств; низька корпоративна культура» [3].

Необхідність здорової ринкової конкуренції на зовнішньому та внутрішньому ринках є вагомим складником для створення і розвитку бізнесу. Здатність країни виробляти деякий набір товарів та послуг відповідно до попиту і пропозиції – це наступний елемент субіндексу «Ефективність товарного ринку» (табл. 2), який ми будемо розглядати далі. За цим складником Україна у 2019 р. поліпшила свій результат на 16 позицій порівняно з 2018 р. і зайняла у рейтингу 57-е місце.

Досягнення ефективності на ринку змушують компанії бути більш інноваційно орієнтованими на вибагливість клієнтів, за цим показником Україна погіршує свої позиції, але за ступенем орієнтації на клієнта – навпаки, з кожним роком поліпшує результат. Успішні українські компанії, просуваючи свої товари і послуги, розуміють важливість вкладання інвестицій у навчання своїх співробітників, тому що настала нова епоха, в основі котрої лежать людські ресурси, які виробляють товари та послуги, які ми купуємо. Як зазначає автор світових бестселерів із питань стратегічного управління А. Сливоцький, «перемагає не

той, хто рушить першим, а той, хто першим створить чи захопить емоційний простір на ринку» [13]. Під «емоційним простором» він розуміє хороший сервіс. Саме від рівня розвитку людських ресурсів і залежить той самий сервіс, яким ми завжди незадоволені.

Свою точку зору стосовно даного питання висловила бізнес-тренер міжнародної категорії Н.В. Калініна: «Принцип орієнтації на клієнта сьогодні – це не чергова західна «заморочка», яка для нас, українців, є неприйнятною в силу нашої «особливої» ментальності. Коли я чую відмовки керівників про те, що підходи, які привели до успіху багато компаній, у нас не працюють, для мене це свідчення управлінського безсилля. Принцип орієнтації на клієнта – це стратегія, ефективність якої доведена часом і досвідом найкращих» [6]. Тому ефективне управління людськими ресурсами перетворюється на одну з найважливіших функцій будь-якої компанії; людські ресурси – основний складник кінцевого продукту, основне джерело набуття конкурентних переваг організації як на мікро-, так і на макрорівні.

Складник «Ефективність товарного ринку» необхідно розглядати в рамках цілісного підходу з іншими факторами конкурентоспроможності. Субіндекс «Підсилюючі продуктивності» об'єднує усі складники, які стимулюють продуктивність і зростання. У ході нашого дослідження ми довели, що людські ресурси, активізація людської праці є головною умовою прогресу та позитивних змін у добробуті населення й економічному розвитку країни.

Конкурентні переваги України за складником ефективності ринку праці у 2019 р. поліпшилися (табл. 2) – 59-е місце, тобто на сім сходинок збільшився результат порівняно з 2018 р. Це поліпшення сталося через внутрішню мобільність робочої сили (плюс 10 позицій); якщо порівняти 2019 р. із даними 2015 р., то результат буде плюс 33 позиції. Внутрішня мобільність передбачає переміщення персоналу всередині підприємства між робочими місцями різної кваліфікації, посади. На внутрішню мобільність також вплинув той факт, що інтеграційні процеси, які відбуваються, потребують акценту на професійний менеджмент, у 2019 р. за цим складником країна займає 89-е місце у рейтингу (плюс 19 позицій) порівняно з 2018 р.; якщо розглядати період із 2015 по 2019 р., то можна спостерігати позитивну поступову динаміку – плюс 14 позицій за цей час. Також поліпшилися позиції таких показників: оплата праці та продуктивність (плюс 8 позицій, 45-е місце), виплати у разі звільнення працівників (плюс 3 позиції, 44-е місце). Ці зміни можна зв'язати зі змінами у трудовому законодавстві України: відповідно до законопроекту «Про працю» [1]. Згідно із цим документом, взаємини роботодавців із найманими співробітниками мають будуватися за віяннями сучасності, а саме на кадрові служби компаній лягає більша відповідальність – забезпечити злагоджену роботу команди, а Кодекс законів про працю України катастрофічно застарів і не відповідає сучасним реаліям. Новий закон дав змогу збалансувати ринок робочої сили, вивів із тіні заробітні платні та підвищив економічне зростання країни.

Девальвація національної валюти починаючи з 2014 р. накладає свій відбиток на рівень життя, яке стрімко дорожчає, це спонукає під час пошуку роботи орієнтуватися лише на те, де більше платять. Тому взаємовідносини «працівник – роботодавець» базуються на взаємовідносинах із причини зростання вартості життя, а рівень винагороди за працю підвищується не тому, що росте продуктивність (за цим складником взаємовідносин – мінус 9 позицій у 2019 р.). Це погіршення посилює розрив між продуктивністю та оплатою праці. Поліпшити цю ситуацію можна за рахунок упровадження інновацій, те саме стосується й фінансової сфери.

Забезпечення економічного зростання економіки на інноваційній основі на пряму залежить від ефективності фінансового сектору. Україна за складником «Розвиток фінансового ринку» (табл. 2) у 2019 р. посідає 136-е місце – результат погіршився на 19 позицій порівняно з попереднім роком (117-е місце). Однією з основних проблем є низький рівень капіталізації фінансових інститутів – 112-е місце у 2019 р., 77-е – у 2018 р. Позиції коефіцієнту регулятивного капіталу – 120-е місце у 2019 р. (мінус 36 позицій – 84-е місце у 2018 р.). Це пов'язано з низькою якістю й обмеженістю фінансових послуг, неналежним рівнем захисту прав інвесторів і споживачів фінансових продуктів.

Згідно зі звітом «Про виконання комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року» [7], із 2015 р. до початку 2020 р. фінансовий ринок України мав певні досягнення у реформуванні, були вирішені накопичені проблеми минулого – кількість завершених дій становить 47%.

Що стосується рейтингу фінансового здоров'я банків України, то за цим складником є певні позитивні зрушення – 131-е місце у 2019 р., що на чотири сходинки менше, ніж у 2017–2018 рр. Ці певні зрушення відбулися через поступове очищення банківського сектору країни, велика кількість фінансових установ починаючи з 2014 р. пішла з ринку: було 180 банків, станом на 01.02.2019 залишилося 77, із них 67 є прибутковими.

Якість функціонування фінансового сектору залежить від фінансової стійкості і платоспроможності українських підприємств та організацій. Згідно з даними Державного комітету статистики [14], частка збиткових організацій по галузях економіки України сягає високих значень: на березень 2020 р. у промисловості – 43,6%, що на 17,2% більше, ніж у 2019 р.; за операціями з нерухомим майном – 57,1%, що на 27,9% більше, ніж у 2019 р.; у фінансовій та страховій діяльності – 16,1% (у 2019 р. – 10,8%). Ці дані говорять про те, що проблема дійсно є й її потрібно вирішувати. А проблема криється в правильній організації надійної системи управління ризиками і ризиковими вкладеннями капіталу, тобто в ефективному менеджменті.

Недостатня якість ризик-менеджменту, недостатня прозорість діяльності фінансових посередників, низька якість і обмеженість їхніх фінансових послуг, рівень сфери страхування – це низка проблем, які необхідно вирішувати фінансовому сектору економіки України для того, щоб залучити нашу державу у світовий інноваційний простір.

В останні роки на українських підприємствах, особливо у фінансових компаніях, виникла нагальна необхідність у створенні власної системи ефективного менеджменту – організації ризик-менеджменту.

Перш за все організація ризик-менеджменту, вибір певних її форм і методів особливо залежать від рівня розвитку сфери страхування ризиків. За даними статистичних джерел [14], як зазначалося вище, рівень розвитку сфери страхування залишає бажати кращого через обмежені розміри страхового фонду страхових організацій. Через цю обмеженість підприємствам та організаціям доводиться самостійно управляти страховими ризиками. А для управління необхідні профільні фахівці, яких катастрофічно не вистачає на українських підприємствах.

На жаль, в Україні відсутня система підготовки фахівців з управління ризиками, а також програма професійної перепідготовки ризик-менеджерів, які б відповідали сучасним вимогам ринкової економіки.

Можна зробити висновок, що визначальним чинником ефективного розвитку фінансового ринку є досконалий аналіз оцінки ризиків. Цей аналіз дасть змогу звести до мінімуму можливі майбутні втрати від неправильних інвестиційних рішень. А благополуччя фінансового ринку послаблює негативні наслідки для економіки, такі як бажання робочої сили до міграції, тим самим знижується ризик нерівномірного розподілу промислового виробництва та зменшується частка збиткових організацій по галузях економіки України.

Особливої уваги потребує складник технологічної готовності, який оцінює максимальну адаптивність, оперативність та ефективне використання новітніх сучасних технологій для економічного стрибка. За даним складником Україна останні п'ять років майже не змінює свої позиції (табл. 2). За даними Всесвітнього економічного форуму, у 2019 р. – 85-е місце, так само відбувалося й у 2014, 2016 рр. Якщо порівнювати зі значенням 2018 р., то Україна поліпшила свою позицію на один крок. Найкращий результат складника рівня технологічної готовності був у 2017 р. – 81-е місце. Це поліпшення відбулося внаслідок росту імпорту технологій шляхом закупівлі високотехнологічних товарів, надходження прямих іноземних інвестицій та експорту високотехнологічних інформаційно-комунікаційних послуг.

В Україні «головною проблемою в інформаційно-комунікаційній сфері залишається низька схильність підприємств до інновацій, що обмежує зростання продуктивності праці, не створює фундаменту для структурної перебудови економіки, не забезпечує її якісного оновлення» [2]. Саме доступність використання інформаційно-комунікаційних технологій є фундаментом під час визначення технологічної готовності.

Для залучення нашої держави у світовий інноваційний простір, для підвищення продуктивності всіх її секторів необхідні висококваліфіковані підготовлені спеціалісти, які відповідатимуть потребам бізнесу. Але, на жаль, сьогодні попит на фахівців ринку ІТ-послуг в Україні перевищує пропозицію. Підприємствам дуже складно найняти й утримати персонал необхідної кваліфікації, а ризик утратити клієнтів че-

рез нездатність швидко адаптуватися до змін технологій та нових стандартів є основною загрозою.

Сьогодні використання інформаційно-комунікаційних технологій, IT-інфраструктура, цифрова грамотність перестають бути конкурентною перевагою та стають вимогою часу.

Формування стійких та тісно взаємопов'язаних глобальних виробничо-комерційних зв'язків залежить від розміру внутрішнього і зовнішнього ринків, до яких мають доступ фірми країни. Обсяг ринку впливає на продуктивність, за даним складником Україна займає стійкі позиції вже чотири роки – 47-е місце; найкращий результат був у 2014 р. – 38-ма позиція (табл. 2).

Розмір ринку завжди має значення: великі ринки підвищують продуктивність за рахунок ефекту масштабу: залежно від обсягу виробленої продукції собівартість одиниці продукції має тенденцію до зменшення. Більші ринки водночас стимулюють інновації, більше того, «великі ринки створюють позитивні зовнішні ефекти, оскільки накопичення людського капіталу і передача знань збільшують віддачу від масштабу, закладену в створенні технологій або знань» [6].

Міжнародні ринки можуть фрагментарно замінити внутрішні. За останні п'ять років обсяг експорту з України збільшився майже на 40%. Згідно зі статистики, у 2015 р. експорт товарів та послуг сягав 46 648 млн доларів, на кінець 2019 р. – 65 298 млн.

Експортоорієнтовані галузі України дуже залежать від кон'юнктурних коливань на світових ринках. Низькі показники експорту високотехнологічних товарів та послуг надають низькі конкурентні переваги української економіки перед світовими лідерами.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок. Успішне майбутнє України, високий рівень конкурентоспроможності національної економіки може бути досягнуто за рахунок пошуку нових важелів, які стимулюватимуть продуктивність і зростання. Нині українська економіка має непогані стартові позиції, хоча за рейтингом Всесвітнього економічного форуму наша держава знаходиться далеко позаду від найрозвиненіших країн світу.

Така ситуація викликана абсолютним ігноруванням впливу такого показника, як продуктивність праці. В умовах недостатньої стабільності від проведення вдалих економічних реформ, від знаходження оптимальних рішень залежить підвищення рівня життя нації, а це можливо лише за умов стійкого зростання рівня продуктивності праці.

Аналізуючи сучасні підходи до осмислення проблем важливості вивчення продуктивності праці, можна зробити висновок, що продуктивність є необхідною умовою міжнародної конкуренції; продуктивність відображає накопичений країною потенціал професійних навичок, талантів і морального духу, а також наявні в неї запаси обладнання і доступ до ресурсів.

Із проведеного аналізу можна зробити висновок, що сьогоднішня економічна ситуація стає все більш невизначеною, багато реформ, які було спрямовано на підвищення продуктивності, не здійснилися. Конкурентоспроможність України за період

2014–2019 рр. не зазнала значних змін. Найвище місце в рейтингу Україна посідала у 2014–2015 рр. (76-е місце), а найгірше – у 2016–2017 рр. та 2019 р. (85-е місце).

Україна за останні п'ять років регресує за складником «розвиток фінансового ринку» субіндексу «Підсилюючі продуктивності». Це пояснюється багатьма невирішеними внутрішніми та зовнішніми проблемами, до яких, зокрема, належать низька якість і обмеженість фінансових послуг, недостатня якість ризик-менеджменту, недостатня прозорість діяльності фінансових посередників, рівень сфери страхування. Це низка проблем, які необхідно вирішувати фінансовому сектору економіки України для того, щоб залучити нашу державу у світовий інноваційний простір.

Запорукою успіху України на міжнародній арені є підвищення ефективності та продуктивності національної економіки, яка повинна базуватися на потужній науковій, інвестиційній та технологічній базі.

Тобто одним із головних пріоритетних завдань для України на сучасному етапі має бути ретельний стратегічний розвиток науки, високих технологій, інновацій. Для залучення нашої держави у світовий інноваційний простір, для підвищення продуктивності всіх її секторів необхідні висококваліфіковані підготовлені спеціалісти, які відповідатимуть потребам бізнесу.

Підсумовуючи результати оцінки основних показників, які підсилюють продуктивність і зростання української економіки, зазначимо, що наша держава на сучасному етапі розвитку, на жаль, не відповідає європейським стандартам, що негативно впливає на її світовий імідж. Дані субіндексу «Підсилюючі продуктивності» за останні п'ять років підтверджують цей факт. Виникає нагальна необхідність заміни усталених аспектів новими, як стимулюватимуть продуктивність і зростання. Цей субіндекс підкреслює значну роль людського капіталу, інновацій, технологій, менеджменту для економічного стрибка та наголосує на тому, що це можливо тільки у синергії з іншими факторами конкурентоспроможності.

Бібліографічний список:

1. Законопроект «Про працю» від 11.01.2020 № 2708-1 / Верховна Рада України. URL: <http://search.ligazakon.ua/> (дата звернення: 20.08.2020).
2. Постанова Верховної Ради України про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1073-19/pag> (дата звернення: 07.09.2020).
3. Будзан Б.П. Менеджмент в Україні: сучасність і перспективи. Київ: Основи, 2001. 349 с.
4. Бюллетень основных прогнозов ПРМЭ / Международный валютный фонд. URL: <https://www.sularu.com>.
5. Индекс глобальной конкурентоспособности. Гуманитарная энциклопедия: Исследования / Центр гуманитарных технологий, 2006–2020 (последняя редакция: 24.06.2020). URL: <https://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index> (дата звернення: 01.10.2020).
6. Калинина Н. Ориентация на клиента сегодня – принцип жизни и основа стратегии успешной компании. Salesman. ua. URL: <http://salesman.ua/news/show/489.html> (дата звернення: 15.10.2020).

7. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року. URL : <http://www.reforms.in.ua> (дата звернення: 10.10.2020).
8. Марк Джеффри. Маркетинг, основанный на данных. 15 показателей, которые должен знать каждый. Москва : Манн, Иванов и Фербер, 2014. 384 с.
9. Мы предоставляем данные и статистику о мировом развитии. Всемирный банк МБРР-МАР. URL : <http://www.worldbank.org> (дата звернення: 18.10.2020).
10. Національне агентство отримало статус афілійованого члена ENQA / Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/2020/06/> (дата звернення: 21.09.2020).
11. Портер М. Конкуренция / пер. с англ. Москва : Вильямс, 2005. 608 с.
12. Скрипник Н.Є., Хайрутдінов Е.О. Конкурентоспроможність національної економіки: сутність і сучасні підходи до тлумачення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2016. Вип. 16. Ч. 4. 34–38.
13. Сливозький А.Дж. Мистецтво творення попиту: як передбачати прагнення покупців / пер. з англ. Львів : Український католицький університет, 2012. 408 с.
14. Статистична інформація. *Державний комітет статистики України*. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 07.10.2020).
15. Хайлбронер Р., Тароу Л. Экономика для всех. Тверь : Фамилия, 1994. 271 с.
16. Шинкаренко Л.В., Окара Д.В., Чернишов В.Г. Аналіз впливу соціально-економічних чинників на якість освіти. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2017. Вип. 24. Ч. 2. С. 163–166.
17. Kaku Michio (1998) *Visions: How Science Will Revolutionize the 21st Century*[en]. New York : Oxford University Press. ISBN 0-19-288018-7.
4. Mezhdunarodnyj Valyutnyj fond (2019) *Byulleten osnovnyh prognozov PRME* [Elektronnyj resurs]. Available at: <https://www.sularu.com> (accessed 12 October 2020).
5. Indeks globalnoj konkurentosposobnosti (2006-2020). [Gumanitarnaya enciklopediya: Issledovaniya]. Centr gumanitarnykh tehnologij (poslednyaya redakciya: 24.06.2020). Available at: <https://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index> (accessed 01 October 2020).
6. Kalinina N. (2020) *Orientaciya na klienta segodnya – princip zhizni i osnova strategii uspeshnoj kompanii*. [Portal Salesman.ua]. Available at: <http://salesman.ua/news/show/489.html> (accessed 15 October 2020).
7. Kompleksna programa rozvytku finansovogo sektoru Ukrayiny do 2020 roku. [Elektronnyj resurs]. Available at: <http://www.reforms.in.ua> (accessed 10 October 2020).
8. Dzheffri M. (2014) *Marketing, osnovannyj na dannyh. 15 pokazatelej, kotorye dolzhen znat kazhdyj* [Data Driven Marketing. 15 metrics everyone should know]. Otdelnoe izdanie. Mann, Ivanov i Ferber, p. 384.
9. Мы предоставляем данные и статистику о мировом развитии (2020). [Vsemirnyj bank MBRR-MAR]. Available at: <http://www.worldbank.org> (accessed 18 October 2020).
10. Nacionalne agentstvo otrymalo status afilijovanogo chlena ENQA (2020) [Nacionalne agentstvo iz zabezpechennya yakosti vyshhoj osvity]. Available at: <https://naqa.gov.ua/2020/06/> (accessed 21 September 2020)
11. Porter M. (2005) *Konkurenciya* [Competition]. Moskva: Vilyams, p. 608.
12. Skrypnyk N.Ye., Hajrutdinov E.O. (2016) *Konkurentospromozhnist nacionalnoyi ekonomiky: sutnist i suchasni pidkhody do tлумачennya*. [Seriya «Ekonomiczni nauky»]. *Naukovyj visnyk Khersonskogo derzhavnogo universytetu*. No. 16 (P. 4), pp. 34–38.
13. Slyvoczkij A.Dzh (2012) *Mystecztvo tvorennya popytu: yak peredbachaty pragnennya pokupciv* [The art of creating demand: how to predict the desires of buyers]. Lviv: Vydavnyctvo Ukrayinskogo katolyckogo universytetu, p. 408.
14. Statystychna informaciya [Code of Civil Protection of Ukraine]. Derzhavnyj komitet statystyky Ukrayiny. URL: www.ukrstat.gov.ua (accessed 07 October 2020).
15. Hajlbroner R. (1994) *Ekonomika dlya vseh* [Tekst]. Tver: Famiya, p. 271.
16. Shynkarenko L.V. (2017) *Analiz vplyvu socialno-ekonomichnykh chynnykiv na yakist osvity* [D.V. Okara, V.G. Chernyshev, L.V. Shynkarenko]. *Naukovyj visnyk Khersonskogo derzhavnogo universytetu. Seriya «Ekonomiczni nauky»*, no. 24 (P. 2), pp.163–166.
17. Kaku Michio (1998) *Visions: How Science Will Revolutionize the 21st Century*[en]. New York: Oxford University Press. ISBN 0-19-288018-7.

References:

1. Zakonproyekt «Pro pracyu» vid 11.01.2020 # 2708-1 (2020) [Oficijnyj portal Verhovnoyi Rady]. Available at: <http://search.ligazakon.ua/> (accessed 20 August 2020).
2. Verhovnoyi Rady Ukrayiny (2016) *Postanova Verhovnoyi Rady Ukrayiny pro Rekomendaciyi parlamentskykh slухan na temu: «Reformy galuzi informacijno-komunikacijnykh tehnologij ta rozvytok informacijnogo prostoru Ukrayiny»* [Vidomosti Verhovnoyi Rady]. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1073-19/pag>. (accessed 07 September 2020).
3. Budzan B.P. (2001) *Menedzhment v Ukrayini: suchasnist i perspektivy*. [Management in Ukraine: modernity and prospects]. Kyiv: Osnovy, p. 349.